

němu plnění, to se však musí státi před výkonem exekuce nebo za jejího výkonu; v souzeném případě však o to nejde, nýbrž o placení, které se stalo výkonnému orgánu dlužníkem dne 5. května 1928, tedy tři neděle po výkonu exekuce, když již úkon jeho jako výkonného orgánu byl dávno skončen. Přijal-li výkonný orgán dlužný peníz až po skončení výkonu exekuce, nekonal svůj úřad, nepřijal jej již na místě věřitele a v rámci svého oprávnění (Srov. rozh. 7847 sb. n. s.). Názor dovolatelky, že soudní zřízenec, oprávněný k tomu, by při výkonu exekuce přijímal vymáhané částky do 5.000 Kč, jest státním úředníkem ustanoveným k vykonávání soudního úředního úkonu nejen v okamžiku výkonu exekuce, nýbrž i tehdy, když právě nevykonává dotyčnou exekuci, avšak vykonává v úředních hodinách v úřední budově soudní svůj úřad (§ 4 synd. zák.) a že stát jest práv z jeho jednání, když neodmítl přijati peníze, konaje úřad po výkonu exekuce a že tím přestoupil úřední povinnost, — neobstojí, uváží-li se, že přijímání peněz pro strany nespadá ani potom v jeho úřední povinnost, do oboru jeho úřední působnosti. V souzeném případě nebyl Josef A. mimo výkon exekučního zájmu proti dlužníku ve výkonu úředního úkonu jemu přikázaného a proto přijetím peněz po výkonu zabavení bylo porušeno právo vymáhající strany nikoli výkonem neb u vykonávání vlastní působnosti úředníkovy (§ 4 syn. zák.) t. j. působnosti jemu svěřené, nýbrž Josef A. způsobil škodu neoprávněným přijetím peněz, a napotomním zadržením jich, což nenaplnuje podstatu syndikátního závazku státu k náhradě škody (Srv. rozh. čís. 6098 sb. n. s.).

Čís. 10632.

Žalobou podle § 1042 obč. zák. lze se domáhati náhrady nákladu, k němuž byl jiný povinen z jakéhokoliv právního důvodu.

(Plenární rozhodnutí ze dne 20. března 1931, Pres. 1285/30).

Nejvyšším soudem byla různým způsobem řešena otázka, má-li § 1042 obč. zák., užívaje slov »podle zákona« (nach dem Gesetze), na zřeteli pouze náklady, k nimž byl jiný povinen přímo za zákona (ex lege), či také náklady, k nimž byl jiný povinen z jiného právního důvodu uvedeného v § 859 obč. zák. Dosavadní prakse, přidržujíc se zejména judikátu čís. 81 bývalého nejvyššího soudu ve Vídni, hájila názor, že podle § 1042 obč. zák. nelze se domáhati náhrady nákladů, k nimž byl jiný povinen ze smlouvy. Tak rozhodnutí Rv I 1195/24, R I 693/27 a Rv I 86/28 (čís. 8003 sb. n. s.). V rozhodnutích R I 363/30 (čís. 9948 sb. n. s.) a R I 505/30 bylo vysloveno, že podle § 1042 obč. zák. lze vymáhati též náhradu za náklad, k němuž byl škůdce podle zákona zavázán třetí osobě z důvodu utrpěného poškození. Při poradě dne 4. prosince 1930 ve věci Rv II 569/29 dospěl však senát k názoru, že podle § 1042 obč. zák. lze žádati náhradu nákladu, k němuž byl jiný povinen z jakéhokoliv právního důvodu, tudíž i ze smlouvy. V zájmu jednotnosti

rozhodování byla sporná otázka přikázána prvním presidentem nejvyššího soudu k rozřešení plenárnímu senátu, který se usnesl na právní větě v čele uvedené.

D ů v o d y :

Otázka, o kterou tu jde, byla různě řešena v nauce i v soudnictví. V nauce nabyt vrchu názor, že nákladem, jež někdo byl povinen učiniti »podle zákona«, jest rozuměti nejen náklad, k němuž byl jiný povinen na základě určitého zákonného příkazu (ex lege), nýbrž veškeren náklad, jež byl někdo povinen učiniti »podle práva«, tedy náklad spojený se splněním každého platného žalovatelného závazku, ať vznikl z kteréhokoliv důvodu právního. Tento názor projevil již komentátor Frant. Nippel ve spisu »Erläuterung des a. b. G. B.« z roku 1834 (svazek VII., odd. 1., str. 141), kde praví: »Die gegenwärtige Vorschrift — (to jest § 1042 obč. zák.) — ist gerade auch nicht auf den Fall zu beschränken, wenn das Gesetz unmittelbar zu dem Aufwande verpflichtet . . ., sondern es sind auch jene Fälle darunter begriffen, wo Jemand aus einem Verträge, letzten Willen oder aus einer zugefügten Beschädigung, folglich m i t t e l b a r aus dem Gesetze (§ 859) zu einer Leistung verbunden ist. Daher wird z. B. auch derjenige, der für ein verlassenes Pflegekind, welches die Pflegeältern vertragsmäßig zu besorgen übernommen haben, den Unterhalt bestreitet, den Ersatz in Anspruch zu nehmen haben.« Stejné stanovisko hájili Dr. Meissels v článku »Die Priorität der Exekutionskosten« (Juristische Blätter z roku 1887, str. 584, pozn. 2), Dr. Stupecký v důkladné monografii »Versio in rem« (Praha 1888, str. 164 a násl.) a Dr. Schey »Das Regressrecht bei Bezahlung fremder Schulden« (Graz 1891, str. 15, pozn. 22, č. 2). V novější době jsou horlivými zastanci zmíněného názoru Krasnopolski-Kafka »Öster. Obligationsrecht« z roku 1910, III. str. 369, Dr. Ernst Swoboda »Bereicherung, Geschäftsführung ohne Auftrag, versio in rem« z roku 1919 str. 162 a násl., Dr. Mayr »Recht der Schuldverhältnisse« (vydání z roku 1922, str. 346), Dr. Ehrenzweig »Das Recht der Schuldverhältnisse« (vydání z roku 1928, str. 729) a Dr. Krčmář »Právo obligací« (vydání z roku 1929, str. 200). Opačné stanovisko, že totiž § 1042 obč. zák. má na zřeteli jen závazky ze zákona, zaujímají Dr. Moriz Wellspacher »Versio in rem« (Víděň 1900, str. 155 a 157), Dr. Anton Koban »Der Regress des Bürgen und Pfandeigentümers« (Graz 1904, str. 34—35), Ellinger »Handbuch des öst. allgem. Civilrechtes« (6. vydání, str. 469) a Stubenrauchův komentář z r. 1903 (str. 259, pozn. 2). Dlouholetá p r a x e b ý v a l é h o n e j v y š š í h o s o u d u v e V í d n i vykládala § 1042 obč. zák. v ten smysl, že se tam mluví o plnění povinnosti ze zákona a nikoliv ze smlouvy. Podnět k této praxi dalo plenární usnesení ze dne 17. prosince 1873, kniha judikátů čís. 81, uveřejněné ve sbírce Glaser-Unger pod čís. 5177. Toto plenární usnesení nebylo vyvoláno k řešení otázky, o níž tu jde, nýbrž měla jím býti rozhodnuta sporná otázka, v jaké době se promlčuje nárok na náhradu

toho, co někdo jiný plnil na výživném za osobu k tomu zavázanou. Plenární senát dospěl k názoru, že takový nárok spadá pod § 1042 obč. zák. a že se promlčuje teprve ve třiceti letech, pokládal na vyvrácení opačného názoru za potřebné poukázati i k tomu, že § 1042 obč. zák. mluví o nákladu, který by byl někdo musil učiniti podle zákona, t. j. o plnění zákonném, ne smluvním, kdežto § 1423 obč. zák. předpokládá jsoucí tu dluh a ujednání mezi věřitelem a plátcem. Ale tato vedlejší úvaha v rozhodnutí čis. 5177 stala se zásadou a byla důsledně zachovávána v praxi bývalého vídeňského nejvyššího soudu, jak o tom svědčí zejména rozhodnutí Glaser-Unger čis. 11.935, 14.298, 16.154, nová řada 517, 2588, 3772, 5009, 6955, 7005, 7352, jakož i rozhodnutí ze dne 10. května 1907, čis. 5247 v Oest. Zentralblatt 1907 čis. 240. Na rozhodování našeho nejvyššího soudu o sporné otázce bylo poukázáno již v úvodu. Plenární senát se přiklonil k názoru hájenému převážnou částí právnické nauky a zaujatému též senátem tohoto nejvyššího soudu ve věci Rv II 569/29. Vedly jej k tomu výsledky získané zkoumáním dějinného vývoje ustanovení § 1042 obč. zák., jeho mluvnický rozbor a srovnání s §§ 307 a 859 obč. zák. a konečně úvahy o povaze věci a účelu zákona. Dějiny vzniku § 1042 obč. zák. vyličil podrobně Stupecký ve spise »Versio in rem« na str. 152 a násl. Ustanovení téhož slovného znění, jako má § 1042 obč. zák., bylo pojato do Zeillerovy nové předlohy ze dne 12. května 1806 jako § k) a Stupecký míní, že tento paragraf byl zredigován se zřetelem na § 269 I. 13. pruského Landrechtu, jenž zněl: »Ausgaben, zu welchen Jemand durch die Gesetze verpflichtet wird, sind nothwendig.« Ve zmíněné Zeillerově nové předloze byl za § k) připojen další § l), převzatý z § 385 západohaličského zákonníka, tohoto znění: »Daher hat derjenige, welcher Geschäfte, die dem Vormunde, oder dem Kurator in dieser Eigenschaft obliegen, nützlich verwaltet, das Recht, entweder von diesen oder von ihren Pflegebefohlenen, deren Bestes er besorgt hat, die Entschädigung zu verlangen; dieses gilt auch in dem Falle, wenn Jemand irriger Weise geglaubt hat, dass ihm die Vormundschaft oder Kuratel wirklich obliege«. V konečně stanoveném textu zůstal Zeillerův § k) jakožto nynější § 1042 obč. zák., ale § l) byl vypuštěn zřejmě proto, že uváděl jen příklady k předcházejícímu ustanovení § k). Sám Zeiller (Commentar, Bd. III., Abt. 1 z roku 1812, str. 332), vykládaje § 1042 obč. zák., poukazuje na ony příklady a praví: »Die Vorschrift bezieht sich auf Fälle, wo Jemand anstatt rechtsmässiger, es sei vertragsmässiger (§§ 1002 und 1027) oder obrigkeitlicher und gesetzlicher, Bevollmächtigter (§ 1034) einen nothwendigen oder nützlichen Aufwand, den sie kraft ihrer Vollmacht oder Vertretungspflicht selbst zu machen verpflichtet gewesen wären, als eigentlicher Geschäftsführer (§§ 1036 und 1037) oder ohne eigentliche Geschäftsführung (§ 1041) zum Wohl des Machtgebers oder der Pflegebefohlenen gemacht, z. B. wenn er den von dem Machthaber angefangenen Bau fortgesetzt oder Pflegebefohlene statt der Eltern, Vormünder oder Curatoren mit den nöthigen Bedürfnissen versehen hat. Er kann sich daher dieses Aufwandes wegen

so wohl unmittelbar an die Bevollmächtigten oder Vertreter, an deren Stelle er die Sorge übernommen hat, als auch allenfalls an den Machtgeber oder an das Vermögen des Pflegebefohlenen halten, zu dessen Besten der Aufwand geschehen ist.« Podle zmíněných příkladů a podle Zeillerova výkladu jest zřejmé, že nákladem, jež by někdo »podle zákona« sám byl musil učiniti, rozumí § 1042 obč. zák. všeliký náklad, který by postihl povinného, kdyby za něho nebyl učiněn. Plyne to zejména z poukazu na smluvní zmocněnce, na plnou moc podle §§ 1002 a 1027 obč. zák. a na pokračování ve stavbě zmocněncem započaté. Se zřetelem k historii vzniku § 1042 obč. zák. není tedy nijak odůvodněným názor, že slova »nach dem Gesetze« byla do něho vložena proto, by omezila jeho ustanovení jen na případy, kde byl učiněn náklad, k němuž byl jiný povinen »přímo ze zákona« (ex lege). **M l u v n i c k ý r o z b o r** § 1042 obč. zák. není na odpor výsledku získanému zkoumáním jeho dějinného vzniku, spíše jej podporuje. Zastanci opačného názoru opírají se sice právě o slovné znění zákona, poukazující k tomu, že slova »nach dem Gesetze« v § 1042 obč. zák. mají stejný význam, jako v § 307 obč. zák. slova »u n m i t t e l b a r a u s e i n e m G e s e t z e« a v § 859 obč. zák. slova »u n m i t t e l b a r a u f e i n G e s e t z«. Ale proti tomuto mínění svědčí skutečnost, že v § 1042 obč. zák. bylo slovo »unmittelbar« vypuštěno, což se zajisté nestalo bezúčelně. Se zřetelem k vyličenému dějinnému vzniku § 1042 obč. zák. lze vynechání slova »unmittelbar« vysvětliti tak, že odchýlným rčením mělo býti naznačeno, že § 1042 obč. zák. má na mysli také závazky plynoucí p r o s t ř e d e č n ě ze zákona. Občanský zákoník pod vlivem doktriny platné v době jeho vzniku uvádí ovšem »zákon« jako přímé zřídlo subjektivních práv vedle právních jednání a utrpěného poškození, ale zároveň jest míti na paměti, že zákon jest přece vzdálenějším pramenem všech subjektivních práv, tedy i práv plynoucích z právních jednání a z utrpěného poškození. Lze tudíž i slovným výkladem § 1042 obč. zák. a jeho srovnáním s §§ 307 a 859 obč. zák. dovoditi, že § 1042 obč. zák. nevylučuje případy, kde jest někdo zavázán k plnění »prostředěčně ze zákona« — jinými slovy řečeno »podle práva« —, a že povinnost ze zákona jest tu míněna jako protiklad povinnosti pouze mravní, která sama o sobě právně nezavazuje. Kromě uvedených důvodů vedly plenární senát k názoru jím hájenému ještě tyto úvahy: Podle povahy věci nelze logickým usuzováním o účelu zákona nalézti rozumný důvod, proč by ustanovení § 1042 obč. zák. mělo býti omezováno pouze na t. zv. zákonné závazky, jež mohou býti velmi různého druhu. Mohou to býti na př. závazky rázu soukromoprávního i veřejnoprávního, povinnosti k výživě (v širším smyslu podle § 672 obč. zák.) zakládající se na poměru příbuzenském anebo manželském, povinnost dotační, povinnosti plynoucí z práva domovského, ze státního občanství, z povinného pojištění a podobně. Takovým různorodým závazkům, jež podle stanoviska občanského zákoníka plynou »přímo ze zákona«, jest společnou pouze jejich negativní stránka, že nevznikly ani ze smlouvy ani z utrpěného poškození, a nelze všeobecně tvrditi, že by snad veřejný zájem vyžadoval, by pro jejich splnění byla

poskytnuta výsada účinnější ochrany než pro splnění závazků jinakých. Rozdíl mezi t. zv. zákonnými závazky na straně jedné a závazky z právních jednání a z utrpěného poškození na straně druhé jest jen v důvodu jejich vzniku. Ale důvod vzniku nějakého závazku nemůže býti rozhodujícím pro poskytnutí neb odeprání právní ochrany tomu, kdo závazek za povinného splnil, neboť platně vzniklé závazky z právních jednání nebo z důvodu poškození opírají se o zákon právě tak, jako t. zv. závazky zákonné, a splní-li je někdo za dlužníka, zasluhuje zajisté stejné právní ochrany jako ten, kdo splní za dlužníka závazek uložený mu přímo zákonem. Lze přiznati, že náhradní nároky podle § 1042 obč. zák. mají prakticky největší význam při závazcích plynoucích »přímo ze zákona«, ale příčinu toho jest spatřovati v povaze a účelu jejich plnění, nikoli v důvodu jejich vzniku, a není tím vyvrácena potřeba právní ochrany i pro závazky z jiného právního titulu. Uvedeným výkladem docházíme k stejnému stanovisku, jaké zaujímá též osnova občanského zákoníka pro Československou republiku, která v § 967 přejímá sice ustanovení § 1042 obč. zák., ale vynechává z něho vědomě slova »podle zákona« (nach dem Gesetze). V motivech se tato výpustka odůvodňuje tím, že bylo přesvědčivě dokázáno (zejména Stupeckým a Krasnopol-skim-Kafkou), že není důvodu, omezovati § 1042 obč. zák. na t. zv. zákonné závazky, a že opačné mínění (Wellspacherovo) obecně nepro-niklo. Z těchto důvodů dospěl plenární senát k zásadě vyjádřené právní větou. Jí budou odklizeny potíže, které se dosud vyskytovaly stran otázky, podle kterého zákonného ustanovení by měl býti posuzován nárok toho, kdo za někoho jiného učinil náklad, který by tento jiný byl musil učiniti ne přímo podle zákona, nýbrž z jiného právního důvodu, zejména na základě smlouvy. Neboť, že i v takových případech (na př. plněny-li dávky výměnkové někým jiným než osobou smluvně zavá-zanou) nelze náhradu plnění proti povinnému odeprání tomu, kdo za něho plnil, obecně bylo uznáváno. Praxe si pomáhala předpisy o jednání bez příkazu (§ 1037 obč. zák.), o placení cizího dluhu (§§ 1358, 1422, 1423 obč. zák.) atd., aniž s tím vždy vycházela a aniž to právnicky plně uspokojovalo. Lze-li však podle usnesené právní věty i v takových případech podle okolností toho kterého případu se domáhati náhrady podle § 1042 obč. zák., stane se zmíněná otázka bezpředmětnou.

Čís. 10633.

Žádost o obnovu trestního řízení není důvodem odkladu exekuce na základě nálezu trestního soudu.

(Rozh. ze dne 20. března 1931, R II 34/31.)

Dlužník žádal o odklad exekuce, ježto podal návrh na obnovu trestního řízení, v němž vzešly exekuční tituly. Soud první stolice odklad povolil, rekursní soud návrh zamítl. Důvody: Odklad exekuce jest přípustný jen, je-li pro to zákonný důvod. Důvody po-